

MA'KIL b. YESÂR

(مقل بن يسار)

Ma'kıl b. Yesâr b. Abdillâh el-Müzenî
(ö. 59/679 [?])**Sahâbî.**

Müzenî nisbesi dedelerinden Osman b. Amr'ın annesi Müzeyne bint Kelb'den gelmektedir. Künyesi hakkında Ebû Abdullah, Ebû Yesâr ve Ebû Ali şeklinde üç farklı rivayet vardır. Hudeybiye Antlaşması'ndan önce müslüman olduğu anlaşılmaktadır. Bey'atürüdvân'da bulunan, haklarında Allah'ın rızâsını müjdeleyen âyetin (el-Feth 48/18) indiği aşıptan biridir. Boşanmış kadınların iddet süresini tamamladıktan sonra kocalarıyla tekrar evlenmek istemeleri halinde onlara mâni olunmamasını emreden âyetin (el-Bakara 2/232) Ma'kıl'ın bu durumdaki kız kardeşine engel olması üzerine nâzil olduğu rivayet edilir (Taberî, II, 484-487).

Hz. Peygamber, Ma'kıl'i kabilesindeki bazı ihtilâfları çözmek üzere kadı olarak görevlendirmişti. Ma'kıl, Hz. Ömer döneminde kurulan Basra'ya ilk yerleşenlerden olup bu şehrin gelişmesinde önemli katkıları olmuştur. 18 (639) yılında Hz. Ömer'in Ma'kıl'i burada bir sulama kanalı açmak üzere görevlendirdiği, onun da Basra yakınlarında kendi adıyla anılan (Nehr-i Ma'kıl) kanalı açtığı rivayet edilir. Bir rivayete göre ise kanalı Ebû Mûsâ el-Eş'arî kazdırmış, Hz. Ömer onun Ma'kıl eliyle açılmasını istemiştir (Belâzürî, s. 515; Yâkût, V, 323). Daha sonra Ziyâd tarafından Übüle'de kazdırılan bir kanalın açılışı da hayatta olan az sayıdaki sahâbiden biri olması dolayısıyla ona yaptırılmıştır (a.g.e., V, 324). Ziyâd, Ma'kıl ailesine Basra'da iktâ yoluyla araziler tahsis etmişti. Burada yetişen bir tür hurmaya ona nisbetle "ma'kılî" denilmiştir. Ma'kıl, Hz. Ali döneminde İran fetihlerine katılmış, Abdullah b. Abbas'ın Basra valiliği sırasında Abdullah b. Âmir b. Küreyz'in İstahr'ı ikinci fethinde de ordunun bir kanadına kumanda etmiştir (Belâzürî, s. 566). Ölümüyle sonuçlanan hastalığı sırasında kendisini Vali Ubeydullah b. Ziyâd'ın ziyaret ettiğine ve cenaze namazını Ubeydullah'ın kıldırıldığına dair rivayetlerden (İbn Kesir, VIII, 288), Ma'kıl'in Ubeydullah'ın öldürüldüğü tarih olan 66 (685-86) yılından önce vefat ettiği anlaşılmaktadır. Ma'kıl'in ölümüyle ilgili olarak İbn Kesir 59 (679) senesini verirken Buhârî onu 60-70 (680-690) yılları arasında vefat edenler içinde zikreder.

Sahih ve sünen türü hadis mecmualarında Ma'kıl'den sınırlı sayıda hadis rivayeti bulunsa da Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde ondan yirmi yedi (V, 25-27), Taberânî'nin *el-Mu'cemü'l-kebir*'inde mükerrerleriyle birlikte 100 civarında (XX, 199-232) rivayet mevcuttur. Kendisi Nu'mân b. Mukarrin'den rivayette bulunmuş, ondan da kızı Hind, oğlu Abdullah, mevlâsı Habîb el-Muallim ile İmrân b. Husayn, Amr b. Meymûn, Ebû Osman en-Nehdî, Hasan-ı Basrî, Muâviye b. Kurre, Nâfi' b. Ebû Nâfi', Ebû Hâlid el-Becelî, Alkame b. Abdullah, Ebû'l-Esved Müslim b. Mihrâk gibi râviler hadis rivayet etmişlerdir.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, V, 25-27; Buhârî, "Tefsîr", 2/40, "Nikâh", 36, "Talâk", 44; a.mlf., *et-Târihu'l-evsaf* (nşr. Muhammed b. İbrâhîm el-Lahîdân), Riyad 1418/1998, I, 247, 248, 258-259, 262; Şâfîî, *Ahkâmü'l-Kur'ân* (nşr. Ebû Üsâme İzzet el-Attâr), Beyrut 1400/1980, I, 173; Abdürrezzâk es-San'ânî, *el-Muşannef* (nşr. Habîbürrahman el-Azamî), Beyrut 1403/1983, III, 419; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 99, 100; VII, 14; VIII, 481; İbn Ebû Şeybe, *el-Muşannef* (nşr. Kemâl Yûsuf el-Hût), Beyrut 1409/1989, VI, 559-560; Halife b. Hayyât, *et-Tabakât* (Zekkâr), I, 83-84, 414, 415; a.mlf., *et-Târih* (Ömerî), Riyad 1985, s. 81, 148, 251; Belâzürî, *Fütûh* (Fayda), s. 506, 515, 530, 566; Taberî, *Câmî'u'l-beyan*, II, 484-487; Mes'ûdî, *Mürûcü'z-zeheb* (Abdülhamîd), II, 322-324; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* (nşr. Hamdî b. Abdülmecîd es-Selefi), Musul-Kahire 1403/1983, XX, 199-232; İbn Beşkûvâl, *Ğavâmizü'l-esmâ'i'l-mübheme* (nşr. İzzeddin Ali es-Seyyid - M. Kemâleddin İzzeddin), Beyrut 1407/1987, I, 292-293; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, I, 432; V, 323, 324; İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (nşr. Ahmed Ebû Müslim v.dğr.), Beyrut 1985, IV, 174; VIII, 106, 286, 288; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî* (Hatîb), XIII, 127; a.mlf., *el-İşâbe* (Bicâvî), VI, 184-185.

HAMDI DÖNDÜREN

MAKKARÎ, Ahmed b. Muhammed

(أحمد بن محمد المقرئ)

Ebû'l-Abbâs Şihâbüddin Ahmed
b. Muhammed b. Ahmed el-Kureşî
el-Makkarî et-Tilimsânî el-Fâsî
(ö. 1041/1632)**Edip, biyografi yazarı ve hadisçi.**

Orta Mağrib'deki (Mağrib-i Evsat) Tilimsân'da dünyaya geldi. 1009 (1600-1601) yılında Fas'a gittiğinde gençlik çağında olduğu dikkate alınırsa 990'da (1582) veya daha sonraki birkaç yıl içinde doğduğu söylenebilir. Tilimsân'a bağlı Makkare köyünden aslı Kureyş kabilesine dayanan bir aileye mensup olduğu için Makkarî nisbesiyle anılır. Dedelerinden Muhammed

b. Muhammed, Fas başkadılığı yapmış olup aynı zamanda Gırnatalı vezir Lisânüddin İbnü'l-Hatîb'in hocalarındandı.

1009 (1600-1601) yılında önce Fas'a, ardından Merakeş'e giden Makkarî kısa süre sonra Tilimsân'a döndü. 1013'te (1604) tekrar Fas'a gitti ve orada on dört yıl kaldı. Amcası Ebû Osman Saîd'in yanında başladığı öğrenimini Fas'ta birçok âlimden okuyarak devam ettirdi. O sırada Fas'ta büyük bir saygınlığa sahip olan Sudanlı âlim Ahmed Bâbâ et-Tinbüktî'den kendi eserlerini, İmam Mâlik'in *el-Muvaftâ'ını*, Buhârî ve Müslim'in *eş-Şâhîh*'lerini, Kâdî İyâz'ın *eş-Şifâ'* adlı kitabını okutmak üzere icâzet aldı. Muhtemelen aynı sıralarda Dilâiye Zâviyesi'nde hadis hocası Muhammed b. Ebû Bekir'in derslerine devam etti. Kassâr ve İbnü'l-Kâdî de Makkarî'nin ders aldığı hocaları arasında zikredilir. 1022-1027 (1613-1618) yıllarında Karaviyyîn Camii'nin imam-hatipliği yanında müftülük görevi yapan Makkarî, Sa'dî Sultanı Ebû'l-Meâlî Zeydân ile kurduğu yakınlık sayesinde saray kütüphanesinden yararlanarak *Ezhârü'r-riyâz* adlı eserini telif etti.

Makkarî hac vazifesini ifa etmek üzere 1027 (1618) veya 1028'de (1619) Fas'tan ayrıldı. Deniz yoluyla Tunus ve İskenderiye'ye, oradan Kahire üzerinden Hicaz'a gitti. Hicaz'dan Kahire'ye dönünce burada evlendi. Birkaç defa Kudüs'e, Mekte ve Medine'ye gidip geldi. Mekte ve Medine'de verdiği hadis dersleriyle Ezher'deki dersleri büyük ilgi gördü. Ardından Şam'a geçti. Burada kaldığı bir ay içinde Çakmakıye Medresesi hocalarından Ahmed b. Şâhin'den samimi ilgi gördü; *Şâhîh-i Buhârî* dersleri verdi. Şam'dan gittiği Gazze'de şehrin valisi de ona ilgi gösterdi. Bundan faydalanarak öğrencisi Şeyh Abdülkâdir b. Gusayn'ın bir medrese kurmasına valinin izin vermesini sağladı. Buradan Kahire'ye döndü ve kısa süre sonra Cemâziyelâhîr 1041'de (Ocak 1632) vefat etti.

Kuvvetli bir hâfızaya sahip olan Makkarî'nin pek çok edebî eseri ve hadis külliyatını gençlik yıllarında ezberlediği belirtilir. Edebiyat, dinî ilimler ve tarih alanında geniş birikime ve etkileyici bir hitabet gücüne sahip olduğundan gittiği yerlerde âlim, kâtip, şair ve ediplerle dostluk kurmuştur. Eserlerinde Mısır dışındaki dostları hakkında geniş bilgi verir. O dönemin geleneğine uygun olarak dostlarıyla edebî yazışmalarda bulunmuştur. Bir tarikata mensup olduğuna dair bilgi